

NÄSILINNAN PERUSKORJAUS JA RESTAUROINTI 2008 - 2010

Pääsuunnittelija
Arkkitehdit A3
Ilmarinkatu 47
33500 Tampere

Restaurointiasiantuntija
Arkkitehtitoimisto Seija Hirvikallio
Hallituskatu 25 C 65
33200 Tampere

Näsilinna
Rakennushistoriallinen selvitys
15.9.2008

Julkisivu pohjoiseen, Näsijärvellä

Näsilinna / Hämeen museo
Milavida (nimi vv. 1898-1907)

Rakennushistoriallinen selvitys

Perustietoja Näsilinnasta

- nimi alunperin Milavida (vuodesta 1908 Näsilinna)
- sijainti Näsikallion puisto Tampereella (ent. Mustalahden kallio)
- rakennettu v. 1898 asuinpalatsiksi
- rakennuttaja Peter von Nottbeck
- arkkitehti Karl August Wrede
- tonttitiedot rakennusvaiheessa Tampere / kaupunginosa I / tontin numero 24,
- tonttitiedot nykyisin 837-101-431-1, voimassa oleva asemakaava on vuodelta 1953
- osoite Näsijärvenkatu 6/Kuninkaankatu 2b, 33210 Tampere
- kerrosala 1496 krsm², bruttoala 1930 brm², tilavuus 8310 m³, tontin pinta-ala 1750 m²
- vuodesta 1908 Hämeen Museo
- rakennus ei ole Museoviraston suojelukohde eikä asemakaavalla suojeltu rakennus

Nottbeckien suku ja Finlayson

James Finlayson (1771-1852) perusti v. 1820 tehtaan Tampereelle Tammerkosken länsirannan yläputouksille. Itse keisari Aleksanteri I oli myöntänyt hänelle oikeudet tehtaan rakentamista varten.

Valtio lunasti tehdasta varten suuren maa-alueen kosken rannalta ja luovutti sen uudelle tehtaanomistajalle. Kaupunki lahjoitti Mäntinrannan alueen. Kosken yläjuoksulla sijaitsi vanha polttimorakennus, joka korjattiin Finlaysonin asuinrakennukseksi. Ensimmäiset tehdasrakennukset olivat hirsirakenteiset konepaja ja valimo, jossa sulatettiin sekä rautaa että messinkiä. Finlayson valmisti karstaus- ja kehruukoneita villan ja pellavan kehruuta varten. Yritys ei menestynyt, ja James Finlayson ryhtyi puuvilla- ja villalangan kehruuseen ja kankaiden kudontaan.

Vuonna 1829 tehdas myytiin pietarilaisille hovineuvos Georg Adolf Rauchille ja kauppias Carl Samuel Nottbeckille, jotka ottivat tehtaan haltuunsa 1.3.1836. Tehtaan johtajaksi valittiin saksalainen Ferdinand Uhde. Tehdasta laajennettiin ja teknilliseksi johtajaksi nimitettiin John Barker v. 1836 ja kehräämön johtajaksi englantilainen James Howarth. Uhde luopui tehtävästään v. 1860.

Nottbeckien suku oli alunperin kotoisin Saksasta ja tulevan johtajan William Nottbeckin isä Carl Samuel oli viidennen polven tallinnalainen. Hänen puolisonsa oli tallinnalaisen raatimiehen tytär Charlotta Dorothea von zur Mühlen.

William Nottbeck oli vain 20 vuotias muuttaessaan isänsä Carl Samuelin toivomuksesta Tampereelle. Hän puhui useita kieliä. Vuonna 1847 hän solmi avioliiton Pietarissa Constance Marie Elise von Mengdenin kanssa, ja heille rakennettiin tehtaan puistoon oma puurakenteinen huvilatyyppinen rakennus, jota kuvailtiin herraskartanotyylliseksi. Avioliiton kautta William Nottbeck solmi läheiset suhteet venäjän keisarilliseen hoviin.

Williamille ja Constancelle syntyi seitsemän poikaa, joista yksi kuoli syntyessään. Pojat olivat Carl Samuel 1848, Wilhelm Fredrik 1850, Edvard Alexander 1853, Peter Burchard 1858, Alexander Johan Ferdinand 1861 ja Ernst Friedrich Rembert 1864.

Patruuna Nottbeck kehitti tehdasta ja sen työläisten asuinoloja. Tehtaaseen saatiin sähkövalo v. 1882. Sähkön toi Tampereelle Carl Nottbeck, joka oli työskennellyt Thomas Edisonin tehtailla Yhdysvalloissa.

Vanha patruuna William Nottbeck kuoli Wiesbadenissa v. 1890 ja tehtaan johtoon astuivat hänen poikansa William, Peter ja Aleksander.

Vuonna 1908 yhtiön nimi muuttui Finlayson & Co Osakeyhtiöksi. Tuolloin Nottbeckin perheenjäseniä ei enää asunut Tampereella. Wilhelm von Nottbeck oli myynyt Lielahden kartanonsa ja muuttanut Pietariin. Tehtaan asioita hoiti Sveitsissä asuva Edvard von Nottbeck ja tehtaan isännöitsijä oli Lüders, joka raportoi tehtaan toiminnasta kirjeitse Sveitsiin. Kun Lüdersin kausi päättyi v. 1912, merkitsi se samalla Nottbeckien kauden päättymistä Finlaysonilla.

William Nottbeck ja 6 poikaa

Vanha puurakenteinen Milavida Näsikallion etelärinteessä

Nottbeckin suvun aika Tampereella ajoittuu vuosiin 1836-1912, ja he pitivät itseään tamperelaisina, vaikka jäivätkin tavallisille kaupunkilaisille vieraiksi. He viettivät ylläistä ja ylhäistä elämää Finlaysonin alueelle rakennetussa puurakenteisessa Milavidassa ja seurustelivat vain omaan yhteiskuntaluokkaan kuuluvien kanssa.

Kyllikkii Hirsjärvi kuvailee tarkasti puurakenteisen Milavidan sisustuksia artikkelissa Ylhäistä elämää Tampereella kirjassa Tampere tutkimuksia ja kuvauksia (IV). Taloa ympäröi hyvin hoidettu puisto ja viisi huvimajaa oli sijoitettu puiston eri osiin. Kaksi niistä oli sijoitettu pienille saarille Tammerkoskeen. Moniväriset liljat, hortensiat, köynnöskasvit, myrtit ja ruusut saivat puiston loistamaan. Rakennuksen edessä oli suihkukaivo ja puiston sivussa neljä isoa, lämmitettävää kasvihuonetta, joihin keväisin tilattiin ulkomailta kukkasipulit, siemenet ja taimet. Kasvihuoneissa kypsyi myös eksoottisia hedelmiä: arbuuseja, meloneita, päärynöitä, persikoita ja jopa viinirypäleitä. Ananashedelmiä varten oli oma kasvihuone.

Päärakennus oli kaksikerroksinen, josta suuntautui koskelle päin siipirakennus. Eteinen oli suuri ja sinne oli sijoitettu korkeaselkäiset, tummat ja leikkauksilla koristetut barokkituolit, pari sohvaa ja arkkuja sekä pronssiheloilla koristetut vaatekaapit. Eteisestä pääsi kukkasaliin, jonka ulkoseinä oli pääosin lasia. Kukkasalissa oli köynnöskasveja, palmuja ja kukkivia kukkia sekä iso papukaijahäkki, jonka sisällä oli puu, jonka oksilla papukaijat istuivat. Linnut kylpivät valkoisesta marmorista valmistetussa enkelin muotoisessa suihkukaivossa. Huoneessa oli kukallisilla verhoilukankailla verhoiltuja tuoleja ja kaksi keinutuolia. Katossa oli kristallikruunu.

Ruokasalin seinät oli verhoiltu alaosistaan tummalla mahonkipaneelilla, yläosissa kultakoristeiset ruskeat tapetit. Katto oli paneloitu. Seiniä kiersi kapea hylly, johon sijoitettiin pieniä antiikkiesineitä. Ruokasalin tuolit olivat tummanruskeaa puuta ja hyvin koristeelliset, selkänöjä ja istuin olivat rottinkia. Seinillä ja ikkunoiden välissä oli kristalli- ja pronssilampetteja.

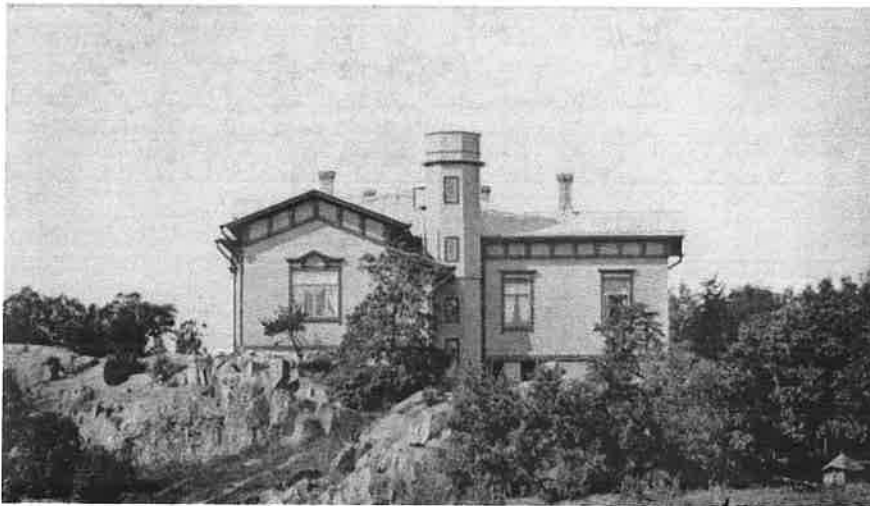
Ruokasalista johti ovi förmaakiin, jonka vieressä oli patruunan kabinetti, jossa oli erillinen pukeutumishuone. Yläkerrassa olivat talon parhaimmat huoneet; suuri sali, josta oli erotettu

erillinen taulugalleria, jonka seinät olivat täynnä suuria tauluja mm. suvun muotokuvia ja maalauksia keisarillisesta perheestä.

Ison salin toisella puolella oli patruressan kabinetti. Kalusteet oli verhoiltu sinisellä raidallisella silkillä, jonka joka toisessa raidassa kulki kukkaköynnös. Seinillä oli kultakehyksisiä peilejä, verhot olivat valkoista tylliä ja oviverhot sinistä silkkiä. Sohvan edessä oli pöytä, jonka levy oli marmoria ja jalat kullattua puuta.

Yläkerrassa olivat isäntäväen makuuhuoneet, kirjastohuone ja teesalonki, jonka seinillä oli Euroopasta hankittuja tauluja sekä myös keisarillinen makuuhuone, joka oli kalustettu rokokoo -henkisillä kalusteilla.

Alakerrassa olivat palvelusväen makuuhuoneet ja siipirakennuksessa korkeatasoisesti sisustettuja vierashuoneita.

Vanha Milavida –huvila

Peter Nottbeck ja perhe

Peter von Nottbeck

Peter Burchard von Nottbeck syntyi vuonna 1858 perheen neljäntenä poikana. Perheen poikien hyvinvoinnista ja tarpeista huolehti nuorempi pikentti kun taas vanhempi pikentti huolehti patruunasta. Perhe matkusti paljon, ja Pietarissa oli Nottbeckeilla oma huoneisto.

Peter avioitui kälynsä sisaren Olga Karoliina Dorotea von Tobiesenin kanssa, ja he asuivat aluksi vanhassa Milavidassa tyttäriensä Iriksen (s. 1895) ja Andreen (s. 1897) kanssa. Perhe oli päättänyt jäädä Tampereelle ja mahtavan asuinpalatsin rakentaminen Näsikalliolle tuli ajankohtaiseksi, koska perheelisäystä oli tiedossa. Rakennustöiden ollessa kesken päätti perhe matkustaa kohtalokkaalle matkalle Baden-Badeniin, jossa syntyivät kaksoset Alfred Pierre ja Olga Sibylla Elisabeth v. 1898. Perheen äiti kuoli synnytyksessä ja Peter palasi Suomeen ilman lapsia hautaamaan puolisonsa. Peter ja lapset eivät ehtineet yhdessä asua uudessa upeassa Milavidassa, sillä Peter sairastui umpisuolentulehdukseen ja kuoli pariisilaisessa sairaalassa v. 1899 vain vuosi puolisonsa kuoleman ja kaksosten syntymän jälkeen.

Iris, Andree, Alfred ja Olga Sibylla palasivat v. 1900 Suomeen Milavidaan Tobiesenin neitien mukana. Lasten holhooja Edvard Nottbeck asui Imatralla Neitsytneimen kartanossa ja Peterin toinen veli William Lielahden kartanossa. William rakennutti v. 1893 Lielahden kartanon, jonka suunnitteli hänen puolisonsa Marie Lydia von Tobiesen. Marie suunnitteli myös kahdeksankulmaisen kappelin suvun hautausmaalle Lielahteen. Keväällä 1902 lapset muuttivat setänsä Williamin kartanoon Lielahteen.

Lasten kotimaaksi muodostui Sveitsi eivätkä he koskaan palanneet palatsiinsa. Lasten omistuksessa ollut Milavida myytiin Tampereen kaupungille v. 1905. Palatsin tontin eteläreunan koristeellinen aita ja portti silloisen Pohjois-rantakadun (nyk. Näsijärvenkatu) varrella siirrettiin Lielahteen suvun hautausmaan aidaksi.

Arkkitehti Karl August Wrede

Karl August Wrede

Arkkitehti Karl August Wrede (1859-1943) vietti lapsuutensa Anjalan Wredebyn kartanossa. Koti oli uskonnollinen ja perhe vietti vapaa-aikaansa muiden säätyläisten tapaan ulkomaanmatkoilla ja kylpylöissä. Karl August kirjoitti ylioppilaaksi v. 1877 ja opiskeli tämän jälkeen vuoden Helsingin Keisarillisessa Aleksanterin Yliopistossa. Hän siirtyi kuitenkin jo vuoden opiskelun jälkeen muiden suomalaisten arkkitehdiksi aikovien tapaan Dresdenin Polyteknilliseen opistoon ja valmistui arkkitehdiksi v. 1882, jonka jälkeen hän palasi Suomeen. Jo opiskeluaikanaan hän teki useita matkoja Keski-Euroopan maihin ja valmistumisen jälkeen Tanskaan, Saksaan, Hollantiin, Belgiaan, Ranskaan ja Italiaan.

Genovasta Wreden kerrotaan löytäneen etsimänsä arkkitehtuurin, missä "arvokkuus, jalous, kauniit suhteet, rauha ja maku hallitsivat jokaista yksityiskohtaa". Italiassa hän näki Firenzen, Caprin, Pompeijin, Amalfin ja Rooman arkkitehtuurin. Italiaa pidetään barokin synnyinmaana ja erityisesti Michelangelon Pietarinkirkkoa sen parhaimpana edustajana jesuiittijärjestön pääkirkon Il Gesun ohella. Il Gesun suunnitteli Jacopo Parozzi da Vignola v. 1570.

Vuonna 1883 Wrede nimitettiin Yleisten rakennusten ylihallituksen ylimääräiseksi arkkitehdiksi. Tästä virasta hän erosi 4 vuoden kuluttua, mutta palasi taas virkaan v. 1893. Hän toimi Viipurin lääninrakennuskonttorissa ja Uudenmaan läänin rakennuskonttorissa, jossa hän toimi esimiehenä useaan otteeseen aina vuoteen 1918 asti.

Virkansa ohella hän osallistui mm. kahteen tärkeään arkkitehtuurikilpailuun. Hänet kutsuttiin v. 1887 mm. kolmen muun arkkitehdin kanssa Säätytalon arkkitehtuurikilpailuun sekä v. 1899 Turun kaupunginkirjaston kilpailuun, jossa hän sijoittui toiseksi. Kirjasto toteutettiin hänen suunnitelmansa pohjalta.

Wreden tyyleiksi on määritelty empire, rokokoo ja renessanssi sekä barokki. Wreden tunnetuin rakennus on Helsingissä ns. Vanha kauppakuja Pohjois-Esplanadin ja Aleksanterinkadun välissä. Rakennus tunnetaan nimellä "Wreden pasaasi". Tärkeimpiä hänen suunnitelmiaan palatseita ovat Sinebrychoffin palatsi Helsingin Hietalahdessa (purettu v. 1927) sekä Peter Nottbeckin palatsi Tampereella eli nykyinen Näsilinna. Karl August Wrede suunnitteli useita palatsi-, huvila- ja kirkollisia rakennuksia.

Wreden puoliso oli Fredric v. Rettigin tytär Gertrud. He avioituivat v. 1888 ja Wrede omaksui puolisonsa uskonnollisen vakaumuksen ja toimi aktiivisesti erilaisissa uskonnollisissa järjestöissä ja suunnitteli mm. Helsingin kirkollisten yhteisöjen toimitiloja sekä diakonissalaitoksen sisarkodin, kirkon ja talousrakennuksen Eläintarhan alueelle.

Wredet ja Nottbeckit liikkuiivat samoissa yhteiskunnallisissa ja uskonnollisissa piireissä ja lisäksi molemmilla suvuilla oli yhteyksiä Venäjän keisarihoviin. Molemmilla suvuilla oli myös yhteyksiä paroni Theodor Bruunin perheeseen, joten Peter Nottbeckin oli helppo valita arkkitehti tärkeään projektiinsa. Olihan Peterin veli Edvard jo tilannut Wredeltä piirustukset v. 1895 Imatralla sijaitsevaan Neitsytniemen kartanoon sekä paroni Bruun Summan ja Tavastilan kartanoihinsa.

Summan kartanon sali

Mielenkiintoista oli, että Finlaysonin alueelle Tampereella oltiin samaan aikaan Milavidan kanssa rakentamassa Finlaysonin isännöitsijän, kunnallisneuvos Christian Bruunin ja vaasalaisen arkkitehdin Fredrik Thesslefin v. 1897 suunnittelemaa Pikkupalatsia sekä Aleksander Nottbeckin palatsia tehtaan puistoon. Finlaysonin palatsin suunnitteli arkkitehti Lambert Pettersson v. 1899. Kaikki kolme rakennusta ovat edelleenkin Tampereen merkittävimpiä arkkitehtuurinähtävyyksiä, joista voidaan tulkita kertaustyylien uusrenessanssin ja harvinaisemman uubarokin ilmenemistä suomalaisessa ja erityisesti tamperelaisen rakentamisen historiassa.

Barokki – arkkitehtuurin tyyllisuuntana

Barokilla tarkoitetaan Euroopan 1600-luvun taidetta sekä sen jälkivaikutuksia 1700-luvun alkupuolella. Kirjaimellisesti barokki-sanan taustalla ovat sanat ”epäsäännöllisen muotoinen helmi, kummallinen ajatusprosessi ja vääristynyt ajatus”. Barokin käsitettä käytettiin aluksi halventavassa merkityksessä. Tyylinä barokki on epäyhtenäinen ilmiö, jonka synnyinmaana pidetään Italiaa, jossa manierismin pohjalta kehittyi uusi barokkiarkkitehtuurin muotokieli. Klassisia arkkitehtuurin sääntöjä muokattiin, pyrittiin kokonaistaideteokseen ja selkeään kerrosjakoon, koverien ja kuperien muotojen vaihteluun ja kierteisiin pylväisiin. Sisustuksessa käytettiin peilejä, musta-kulta –väriyhdistelmiä, runsaita dekoraatioita ja korkeaselkäisiä tuoleja. Pohjapiirustuksissa ilmenivät soikean muotoiset muodot. Michelangelon Pietarinkirkon kupolin massiivisissa muodoissa näkyvät ensimmäiset barokin piirteet, joita täydentävät myöhemmin Berninin suunnittelema kierrepylväinen valtava alttarirakennelma.

Varsinainen barokin linna- ja palatsiarkkitehtuuri sekä puutarhataide kehittyi Ranskassa, jonne barokkiarkkitehtuuri levisi hillitymmässä muodossa verrattuna Italiaan, Itävaltaan ja Etelä-Saksaan. Ranskassa barokista kehittyi hovikulttuuria ja Aurinkokuninkaan itsevaltiutta tukeva ilmiö.

Barokissa yhdistettiin antiikin ja renessanssin aiheita eri tavalla kuin aikaisemmin. Sisustustaiteessa käyttöön tulivat simpukankuori-, akanthuslehti- ja allegoriset aiheet. Barokin linna-arkkitehtuurille oli tyypillistä arvokkuus, massiivisuus sekä klassisismista periytyvä looginen ja selkeä massojen jäsentely. Julkisivuissa esiintyi veistoskoristelua. Puutarhataiteelle olivat tyypillistä säännönmukaiset polut, symmetriset istutukset, suihkulähteet, vesialtaat ja kanaalit. Puutarhat jaettiin vyöhykkeisiin, jotka jaettiin lajikkeittain eri alueisiin. Puutarhasuunnittelussa otettiin käyttöön geometrian ja aritmetiikan sääntöjärjestelmä.

Barokkiarkkitehtuurin hyvänä esimerkkinä pidetään Versailles'n palatsia (arkkitehti Jules Hardouin-Mansart & Louis de Vau, rakennettu vv. 1669-1685) sekä sen puistoa.

Suomessa barokki tyyli suuntana jäi vaimeaksi. Se ilmeni lähinnä sisustustaiteessa, jossa omaksuttiin arkkuhien kukka- ja tulppaanimaalaukset. Jäljellä olevia barokkilinnoja Suomessa on vain kaksi: Sarvilahden kartano (1683) ja Louhisaaren kartano (1650-luku). Molemmat ovat kolmikerroksisia, kummankin runko on lyhyt ja leveä, kuutiomainen ja pihapiiri tiukka. C.J. Gardbergin mukaan Louhisaarta leimaa spartalainen renessanssi. Sen seinämuurit ovat koristelemattomia ja sileitä. Sarvilahden kartano taas on puhtaampaa barokkia.

Louhisaaren kartano

Louhisaaren iso "Herrainkamari"

Louhisaaren "Pirunkamari". Huonekalut ovat Rokoko-tyylisiä ja maalatut kangastapetit on luultavasti vuodelta 1761,

Sarvilahden kartano

Sarvilahden suuri juhlasali edustaa 1880-luvun uusrenessanssia.

Lebellin talon sisustukset Kristiinankaupungissa edustavat ainutlaatuista barokkia Suomessa. Talo on rakennettu v. 1762 ja sen katto- ja ovimaalaukset, kultanahkaa jäljittelevät sirotetapetit ovat alkuperäisiä. Myös salin alkuperäinen barokkiuuni on tiettävästi Suomen vanhin vihreälasitteinen kaakeliuuni.

Lebellin talon salin barokki -interiööri v- 1762. (Kristiinankaupunki). Salin barokkiuuni on Suomen vanhimpia uuneja.

Uusbarokin aika oli 1880-1890-luvuilla. Ajallisesti se sijoittui uusrenessanssin ja uusrokokoon väliin. Ranskassa tyylistä käytettiin nimeä Beaux-Arts, jota on tulkittu uusklassismin ilmentymäksi. Uusbarokki Suomessa esiintyi lähinnä sisustustaiteessa. Sisustustaiteessa uusbarokki suosi kukkakoristein koristeltuja ruokasalin kalustoja senkkeineen ja astiakaappeineen. Tummat puupinnat saivat rinnalleen vaaleampia sävyjä ja rottinkia käytettiin istuimissa ja selkänojissa.

Tyylille ominaisia piirteitä oli symmetria, tilojen hierarkia (toiset tilat jalompia kuin toiset), aiempien tyylien enemmän tai vähemmän täydellinen sekoittaminen, yksityiskohtien tarkkuus ja värityksen moninaisuus.

PALATSI SUUNNITELMA MUSTALAHDEN KALLIOLE

Arkkitehti Karl August Wrede oli kosmopoliitti ja kulki ulkomaanmatkoillaan luonnoslehtiä mukanaan. Hän kirjasi ja piirsi rakennuksista detaljeja ja siirsi niitä suunnittelemiinsa rakennuksiin. Opiskelukaupungin Dresdenin barokkiarkkitehtuuri miellytti Wredeä, sekä täysbarokin synnyinmaan Italian arkkitehtuuri teki häneen suuren vaikutuksen. Oli luonnollista, että hänen töissään näkyy Suomessa harvinaisen barokkiarkkitehtuurin tyyli ja muotokieli.

Uusbarokki oli 1800-luvun lopun ylhäisen väestönosan arkkitehtuuria ja sisustustyyli. Myös Wrede liikkui näissä piireissä ja hänellä oli yhteydet venäläiseen keisarihoviin sekä Nottbeckien että Aurora Karamzinin kautta. Aurora Karamzin perusti v. 1867 Helsingin Diakonissalaitoksen, jolle Wrede suunnitteli useita rakennuksia. Peter Nottbeckin arkkitehdin valintaa helpotti myös se, että Peterin äiti patrunesse Constance von Nottbeck ja Aurora Karamzin olivat hyviä ystäviä.

Uuden Milavidan ensimmäiset luonnokset Wrede on päivännyt Haminassa marraskuussa 1896. Haminaan hän suunnitteli kapteeni Lukanderin talon sekä Aladinin perheen huvimajan ja hautakapelin. Milavidan suunnittelun aikana hän matkusti Wienissä, Varsovassa, Venetsiassa, Nizzassa, Genovassa ja Milanossa.

Wrede teki Milavidasta uudet luonnokset helmikuussa 1897, joissa näkyy matkoilla piirrettyjä eurooppalaisten barokkirakennusten detaljeja. Tampereen kaupunginarkkitehti Lambert Pettersson suunnitteli Milavidan sokkelipiirustukset ja tonttipiirustuksen.

Tontti

Uusi uljas Milavida suunniteltiin vanhan puurakenteisen Milavidan yläpuolelle Mustalahden kalliolle (nyk. Näsikallion puisto) Tampereen ensimmäiseen kaupunginosaan tontille nro 24. Rakennuksen sijainti oli mahtipontinen: sieltä oli näkymät etelään ja Tammerkoskelle sekä pohjoiseen Näsijärvelle. Tontti aidattiin eteläreunalta Pohjois-Rantakadun puolelta takorauta-aidalla. Aita tilattiin Breslausta Gustav Trelenbergiltä Bau- und Kunstschlössereista. Portti sijaitsi nykyisen Näsilinnankadun kohdalla katutasossa.

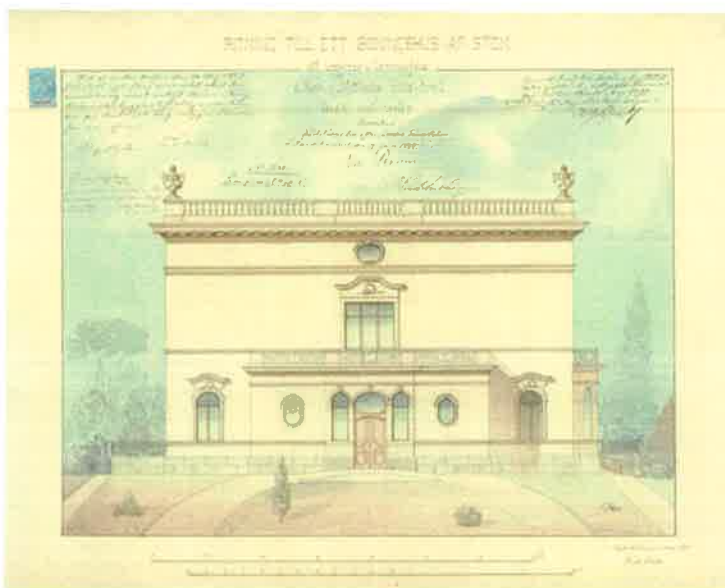
Rakennus suunniteltiin ylhäisen tamperelaisen perheen kodiksi sekä mahtavaksi edustuspalatsiksi, jossa oli tarkoitus järjestää juhlia ja vastaanottaa Finlaysonin arvovieraita.

Julkisivut

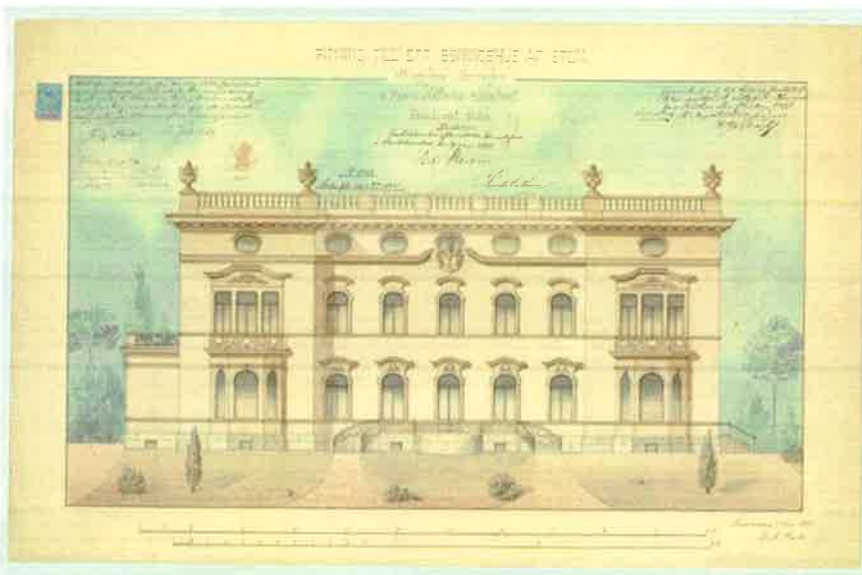
Alkuperäiset laveeratut Milavidan piirustukset on sijoitettu Tampereen kaupunginarkistoon, jossa säilytetään 3 pohjapiirrosta, etelä- ja länsijulkisivupiirustusta sekä pituus- ja poikkileikkauspiirustukset. Pohjoista ja Näsijärvelle suuntaan avautuvaa julkisivupiirustusta ei ole eikä myöskään itäpäädyn palvelijoiden sisäänkäyntijulkisivua.

Wrede suunnitteli julkisivut symmetrisiksi keskiakselin suhteen. Kerroksia erottaa toisistaan koristelistat. Ensimmäisen ja toisen kerroksen välissä on yksinkertainen lista ja toisen ja kolmannen kerroksen välissä koristeellinen munasauvalista, joka jatkuu matalammassa osassa räystäälistana. Ylimmän kerroksen leveään räystäään alla kulkee koristeellinen konsolifriisi. Kattokerrosta kiertää uusbarokille tyypillinen balusterikaide, jota koristaa 8 isokokoista betonimaljaa tai urnaa.

Julkisivuissa ei ole uusrenessanssille tyypillistä kerrosjakorustikointia eikä myöskään ikkunoiden väliin sijoitettuja pilastereita kuten samoihin aikoihin rakennetuissa Aleksander Nottbeckin Finlaysonin palatsissa, isännöitsijä Christian Bruunin Pikkupalatsissa sekä kauppias Ruuskasen v. 1891 rakennuttamassa ja arkkitehti Lambert Pettersonin suunnittelemassa Ruuskasen talossa Tammerkosken rannalla. Wrede toi omanperäisen eurooppalaisen barokkihenkeä leimansa tamperelaiseen palatsiarkkitehtuuriin.

Julkisivu länteen, sisäänkäyntijulkisivu

Julkisivu etelään

Ikkunat

Milavidan ensimmäisen ja toisen kerroksen ikkunat ovat kaari-ikkunoita, joiden yläpuolella on kaarevat koristeet. Ensimmäisessä kerroksessa koristeet ovat aaltomaiset ja niihin on sijoitettu Nottbeckin monogrammi. Toisessa kerroksessa on ikkunan yläkaaren mukaiset kaaret. Suvun joutsenaiheinen vaakuna on sijoitettu eteläfasadin keskelle munasauvalistan yhteyteen.

Kolmannen eli attikakerroksen ja korkean vestibyylin ikkunat ovat barokille tyypillisiä ovaalin muotoisia ikkunoita, joiden yläpuolelle Wrede on sijoittanut kielomaiset kukkaköynnökset.

Itävallassa sijaitseva Melkinin luostari (Melk Abbey) on täysbarokin keskeisiä rakennuksia. Luostarin suunnitteli Jakob Prandtauer ja rakennustyöt aloitettiin v. 1702. Luostari on sijoitettu korkealle mäelle Tonavan varrelle, jonka ovaalin muotoiset ikkunat ja niiden puolipyöreät ja aaltomaiset kehyslistat tuovat mieleen Milavidan ikkunat. Melkinin luostari on tietävästi ollut yksi Wreden barokkityylin esikuvista hänen suunnitellessaan Milavidaa korkealle Mustalahden kalliolle.

Melkinin luostari Itävallassa

Melkinin luostarin ikkunoita, joiden kehyskaarissa on yhtäläisyyksiä Milavidan ikkunoihin.

Alkuperäisessä julkisivupiiirustuksessa Wrede on jättänyt ikkunoiden puitejaot pois ensimmäisen kerroksen eteläpuoleisista erkkeri-ikkunoista. Ehkä ajatuksena oli alunperin jättää erkkerit terasseiksi. Erkkereiden päälle on sijoitettu parvekkeet, joiden kaiteet ovat koristeellisia takorautaisia kukka-aiheisia kaiteita. Kaiteet tilattiin Nottbeckeille tutusta kylpyläkaupungista Baden-Badenista A.E. Thiergärtnerilta.

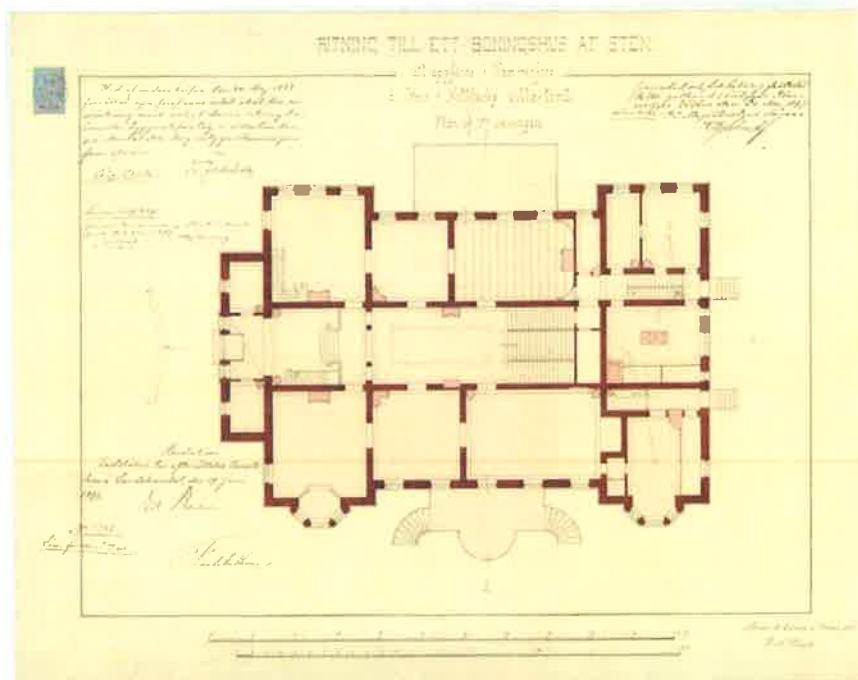

Milavidan eteläpuoleisen julkisivun ikkunat ja terassikaiteet

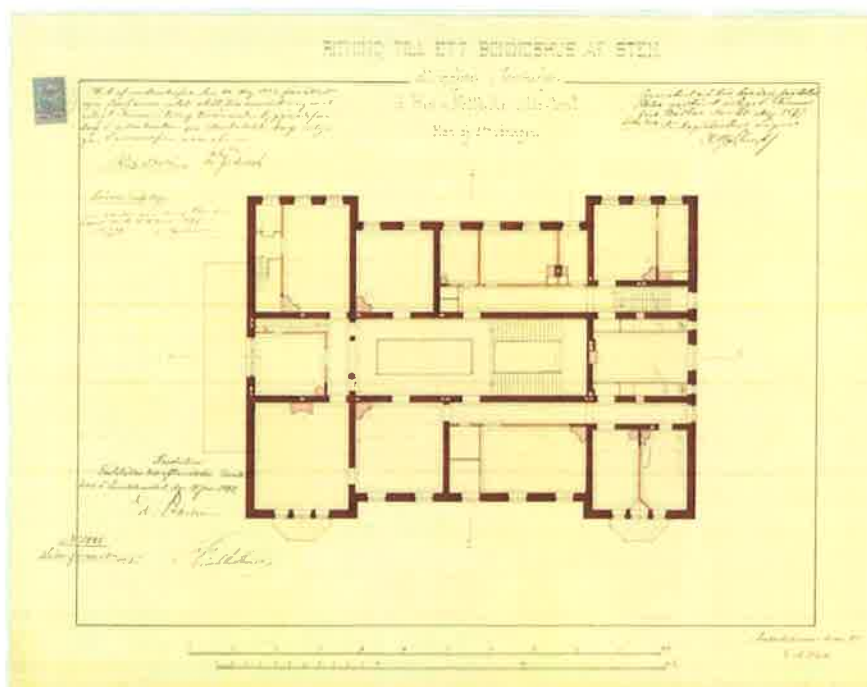
Pohjapiirustukset

Wrede suunnittelemissa pohjapiirustuksissa näkyy puolestaan eurooppalaisen uusrenessanssin vaikutus. Suorakaiteen muotoisen ja symmetrisen pohjapiirroksen rikkoo ulokkeet rakennuksen molemmissa päissä. Italialaiselle täysbarokille tyypillinen ovaalinmuotoinen, symmetrinen pohjapiirros tai sen osa tuntuivat ehkä vieraalta suomalaisessa ympäristössä. Eteläisen julkisivun keskeissommitelmaan piirretyt kaarevat terassiportaavat ovat muistuma barokille tyypillisestä sommitelmasta, joka näkyy jopa Berninin suunnittelemissa Pietarin kirkon kolonnaadeissa.

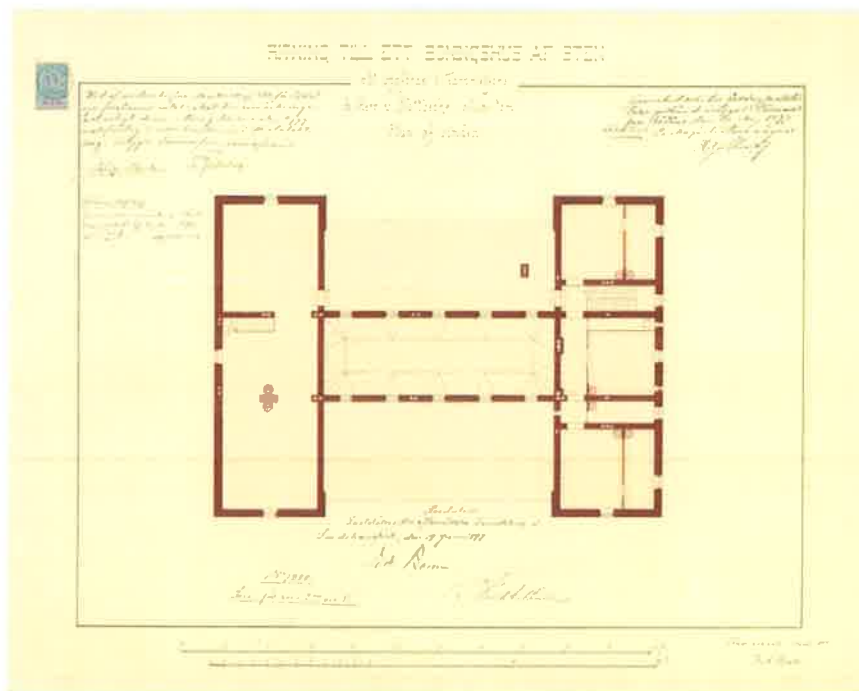
Sen sijaan huikean korkea eteishalli eli vestibyyli symbolisoi täysbarokin isoja sisäpihoja. Suomen talvi edellytti sisäpihan kattamista. Wreden suunnittelemat ovaalin muotoiset yläikkunat aukeavat eteishalliin ja katto kiertää uusbarokille tyypilliset stukkokoristeet, jotka poikkeavat italialaisten arkkitehtien käyttämästä yli katon diagonaalisesti vedetyistä vyökaarista, joka antoi tilalle virtaavan tilavaikutelman ja mielikuvan keskiaikaisesta ristiholvauksesta ruoteineen. Yleensä Italiassa läpinäkyvyyttä korostettiin vielä maisemaihteisella, perspektiivisellä kattomaalauksella.

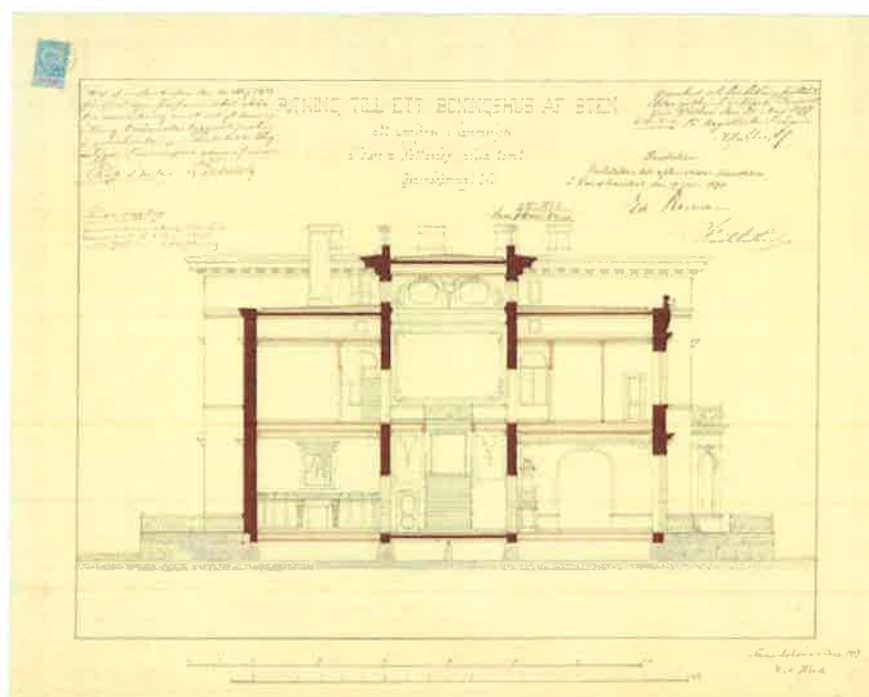
1. kerros. Milavidan pääkerros. Eteläpuolelle on sijoitettu herrainhuone, pikkusalonki ja iso salonki. Pohjoisreunalle ruokasali ja kaksi salonkia. Itäpäädyssä on keittiö, asunto ja varastotiloja. Eteläisen julkisivun terassin portaat noudattavat ns. hevosenkenkämallia, joka oli tyypillistä barokille.

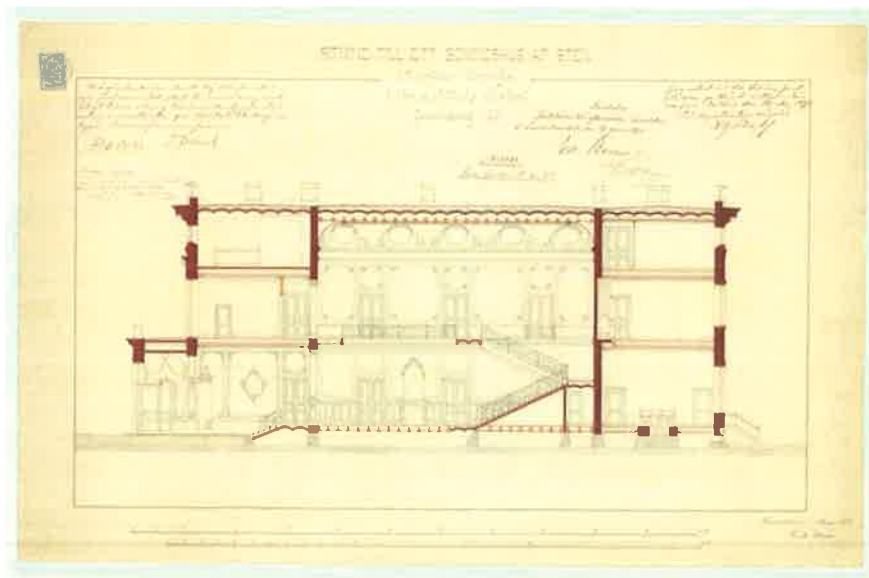
2. kerros. Toiseen kerrokseen on sijoitettu perheen makuuhuoneet ja palvelijoiden huoneita sekä kaksi käymälää ja kylpyhuone itäpäätyyn.

3. kerros. Itäpäätyyn on sijoitettu palvelijoiden tilat ja käymälä ja länsipäätyyn avoullakko.

Poikkileikkaus. Alakerran ruokasalin takan yläpuolelle Wrede on sijoittanut Nottbeckien vaakunan. Leikkauksesta näkyy myös toisen kerroksen ja vesikaton välissä olevat n. 1,5 m korkeat onkalot. Pohjoispuolen terassin koristeellinen takorauta-kaide on purettu ja korvattu puukaiteella.

Pituusleikkaus, josta näkyy yläkerran huoneista portaaseen avautuvat ovet kaiteineen

Vestibyyli sisääntuloaulasta katsottuna

Portaikko yläkertaan

Wrede on sijoittanut vestibyylin kattoon kukkaornamenttikoristeita. Diagonaalista vinoviivituusta hän on sijoittanut rakennuksen pääsalin kattoon kukkakoristeiden lisäksi.

Mahtava pääaula hallitsee rakennusta. Sen lattia on marmoria ja mustavalkoruutuinen. Sisääntuloa hallitsee kaksi pyöreää graniittipilaria ja seinien alaosa kiertää italialaisella stukkomaalaustekniikalla tehty kivijäljitelämäalaus. Sisääntuloaulasta oli alunperin johtanut portaati alakerran kassaholviin, joka nyt on muurattu umpeen.

Leveät marmoriporaati johtavat yläkertaan. Portaiden malli tunnetaan keisariportaati nimellä ja mallina on alunperin barokin aikana ollut Leonardo Da Vincin luonnokset. Keisariportaati kulkevat suuressa suorakaiteen muotoisessa vestibyyliissä; ne alkavat yhtenä suorana porrassyöksynä, jotka tasanteen jälkeen kääntyvät 180 astetta ja jatkuvat yläkertaan kahtena haarana, jotka kulkevat ensimmäisen varren molemmin puolin samansuuntaisina. Portaita ja toisen kerroksen galleriakäytävää reunustaa takorautainen kaide.

Alkuperäisessä leikkauskuvasta näkyy, että Wrede ajatteli yläkerran huoneista portaikkoon avautuvat pariovet, joiden edessä oli takorautaiset kaiteet. Näitä ei toteutettu rakennusvaiheessa.

Villa Falconieri. Italialaisen Borrominin vyökaaret katossa antavat vaikutelman keskiaikaisesta holvatusta katosta

Milavidan vestibyylin katto

Rakennuksen alakerta ajateltiin julkisiksi edustustiloiksi ja yläkerta perheen yksityiskodiksi. Alakerrassa vestibyylin oikealla puolella sijaitsi ns. pelihuone tai herrojen huone, jonka tumma kasettikatto vaikuttaa maskuliiniselta uusbarokin sirouteen verrattuna. Herrojen huoneesta johti pariovet pienempään saloniin ja koristeelliseen suureen saloniin. Rakennuksen kaakkoiskulmaan on sijoitettu erillinen asunto, jonne pääsi Wreden piirustuksen mukaan suoraan suuresta salongista.

Milavidan saleilla oli jokaisella oma identiteetti ja oma tyylinä. Herrojen huone vaikuttaa uusrenessanssilta kun taas suuri saloni on tyyliään vestibyylin tapaan uusbarokkia/rokokoota.

Pohjoispuolelle sijoitettiin lähelle uloskäyntiä huone, josta johti portaati yläkertaan. Salista päästiin symmetrisesti eteläpuolen salien kanssa pariovien kautta pieneen saliin ja kasettikattoiseen ruokasaliin, jonka kaareviin itänurkkiin Wrede on alkuperäisissä piirustuksissa merkinnyt ovet; toinen ovi johtaa keittiön suuntaan, toinen komeroon.

Itäpäätyyn sijoitettiin keittiö, varastotiloja ja erillinen asunto.

Toisen kerroksen huoneet olivat lähinnä perheen makuuhuoneita, lasten huoneita, palvelijoiden huoneita sekä vierashuoneita. Lattiat poikkesivat alakerran parkettilattioista. Ne olivat maalattuja puulattioita. Yläkertaan sijoitettiin myös kaksi käymälää sekä yksi kylpyhuone.

Kolmannen kerroksen itäpäädyssä oli palvelijoiden tilat ja neljäs käymälä ja länsipäädyssä varastotila.

Uunit

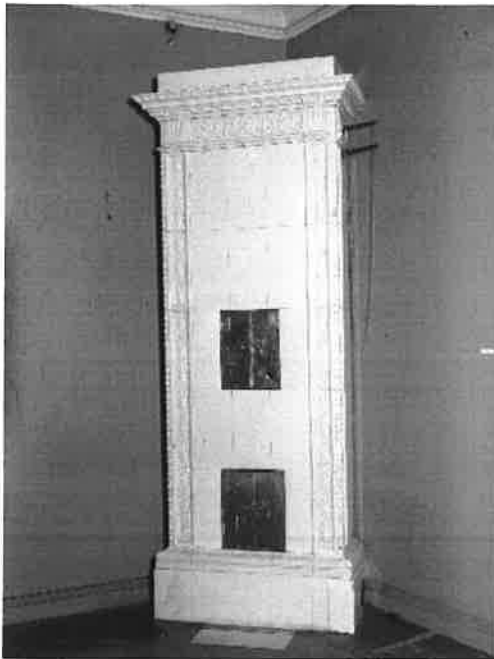
Milavidan alkuperäisistä uuneista on jäljellä enää muutama. Vestibyylin takka on reliefikoristeinen ja herrojen huoneen takka taas koristeellinen tumma majolika -uuni. Pääsaliin Wrede suunnitteli alunperin koristeellisia rokokootakkoja, mutta lopullisessa toteutuksessa oli ilmeisesti Arabian takka nro 88. Eteishuoneisiin sijoitettiin terrakottatakot ja yläkertaan tavalliset valkoiset lasitetut kaakeliuunit. Tärkeimmissä huoneissa oli majolika- tai emalitakat, työhuoneisiin ja kirjastoon sijoitettiin uusrenessanssihenkisiä ja uusbarokkiuuneja. Uunitehtaiden luettelot ohjasivat valintaa, sillä uunit oli luetteloissa jaoteltu sijoituskohteensa mukaisesti.

Herrainhuoneen uuni

2. kerroksen etelänpuoleisen keskihuoneen uuni

2. kerroksen etelänpuoleisen välihuoneen uuni

2. kerroksen makuuhuoneen uuni

Vesijohto

Milavidaan rakennettiin uusi tekninen keksintö, vesijohto, minkä vuoksi sinne pystytettiin rakentamaan uudenmalliset kylpyhuoneet. Aikaisemmin palvelijat kantoivat ammeen makuuhuoneisiin isäntäväen kylpemistä varten.

Sisustukset

Peter Nottbeck oli ajatellut tuoda palatsiinsa uusimman tyyliuunnan mukaiset ylelliset sisustukset Euroopasta, mutta puoliso Olga kuoltua ja oman terveytensä järkkyessä hän ei ehtinyt toteuttaa suunnitelmaansa. Milavidaan tuotiin rinteessä sijainneen vanhan puurakenteisen patruuna Nottbeckin rakentaman Milavidan kalusteet.

Länsipäädyn alkuperäinen sisäporras, joka on purettu

Nottbeckien aika Milavidassa

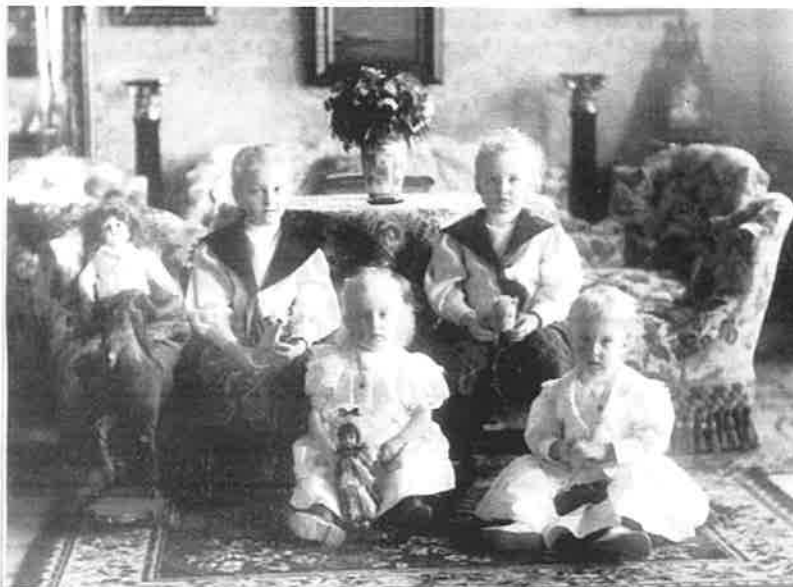
Peterin ja Olgan ensimmäinen lapsi syntyi vanhassa Milavidassa, mutta kaksoiset Olga Sibylla ja Alfred Pierre syntyivät Saksassa, jonne perhe oli muuttanut väliaikaisesti palatsin valmistumista odottamaan. Vielä alkukeväästä 1899 Peter seurasi palatsin rakennustöitä, mutta kuoli pariisilaisessa sairaalassa 28.5.1899 umpisuolileikkauksen jälkeiseen jälkisairauteen.

Vuonna 1900 Peterin neljä lasta hoitajineen muuttivat palatsiin. He asuivat siellä kaksi vuotta seuranaan kolme lastenhoitajaa, ranskakielentaitoinen miespalvelija, virolainen kuski ja kuskin apulainen, tiskaajat, silittäjät, keittäjät ja keittäjän apulaiset.

Vuonna 1902 lapset muuttivat Imatralle Neitsytniemen kartanoon Edvard Nottbeckin luokse ja palveluskunta hajosi. Milavidaa jäi kuuden vuoden ajaksi yksin hoitamaan Onni Jalava, joka oli toiminut aiemmin palatsin "talonmiehenä".

Vuoden 1904 keväällä kaupunki kiinnostui palatsista ja sinne suunniteltiin sairaalaa. Lasten holhooja Edvard Nottbeck teki kaupungille tarjouksen Milavidasta 20.1.1904. Kaupunkiraja laadittiin 2.10.1905 ja lasten omistama kiinteistö siirtyi kaupungin omistukseen 250 000 markan kauppahinnasta. Koristeellinen takorauta-aita portteineen siirrettiin Lielahteen.

Milavidasta tuli Näsilinna ja Mustalahden kallion nimi muutettiin Näsikallioksi. Näsilinnasta tuli museo, joka nimettiin Hämeen museoksi. Museo avattiin yleisölle 4.18.1908. Myös vanha puurakenteinen Milavida siirtyi kaupungin omistukseen. Siellä toimi usean vuoden ajan ravintola ja täysihoitola, mutta rakennus tuhoutui tulipalossa v. 1913. Milavidan vanha kellari on edelleenkin jäljellä Näsikallion puiston etelärinteessä.

Peter ja Olga Nottbeckin orvoiksi jääneet lapset Milavidassa. Takana Iris ja Andree, edessä Olga ja Alfred. Kuva otettu Milavidassa.

Milavidan koristeellinen aita ja portti olivat nykyisen Näsilinnankadun päässä. Taustalla näkyy vanha puurakenteinen Milavida Näsikallion etelärinteessä.

Näsilinnan muutokset vuoden 1906 jälkeen

Hämeen Museoseura perustettiin Tampereelle v. 1907. Seuran aktiivisia perustajajäseniä olivat mm. Julius Ailio ja Gabgriel Engberg. Julius Ailion tavoitteena oli luoda hämäläinen maakuntamuseo ja Helsingin Yliopiston Hämäläisen osakunnan opiskelijat alkoivat kerätä esineitä tämän toiminta-ajatuksen pohjalta. Hämeen museon paikasta kilpaili Tampereen ohella myös Hämeenlinna, mutta museo päätettiin sijoittaa Nottbeckeilta ostettuun Milavidaan, joka näin saatiin kulttuurikäyttöön. Ensimmäinen museonhoitaja oli taiteilija Gabriel Engberg.

Näyttelytilat piti saada kiertokäynnin muotoon ja yläkertaan tehtiin muutoksia, sillä useimmat huoneet olivat auenneet suoraan vestibyyliin. Uusia ovia tehtiin ja komeroita purettiin. Muutosarkkitehteina toimivat Julius Ailio ja arkkitehti Antti Viljanen. Gabriel Engberg suunnitteli itse vitriinit.

Hämeen museon ensimmäinen näyttely valmistui v. 1908.

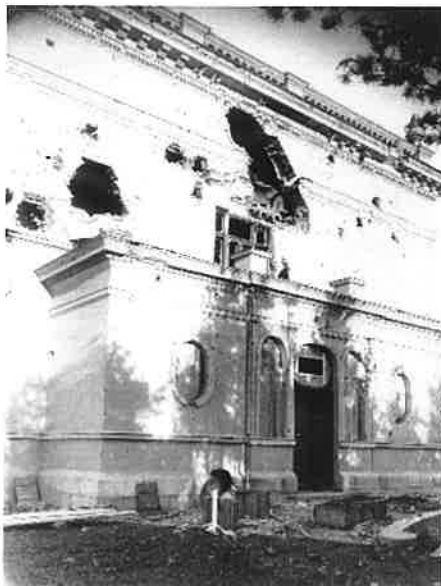
Näsilinna ei ollut aluksi kokonaan museon käytössä, sillä kaupunki otti alakerran huoneita tarvittaessa käyttöönsä. Yksi huone oli Tampereen teknillisen seuran käytössä ja yksi huone lastenhoitomuseona, kaksi huonetta toimi kahvilana. Kolmannessa ullakkokerroksessa asui museonhoitaja ja alakerrassa vahtimestari. Lisäksi tilat olivat puutteellisia, sillä sähkövalo saatiin kaikkiin huoneisiin vasta v. 1913. Engberg hoiti yksin museota apunaan seuran johtokunnan jäsen arkkitehti T. Paatola. Merkittävästi museon toimintaa helpotti C.W. Åkerlundin testamenttilahjoitus v. 1915.

Gabriel Engberg puolisoineen itäpäädyn 3. kerroksen asunnossa.

Vuonna 1916 museo jouduttiin sulkemaan ja siitä tehtiin väliaikaisesti sairaala. Sairaalana se toimi tammikuuhun 1917 asti, minkä jälkeen museo jälleen avasi ovensa.

Vuoden 1918 tapahtumat jättivät jälkensä Näsilinnaan. Hämeen museo suljettiin 2.2.1918, Museon alakerta toimi välillä Punaisen Ristin sairaalana, kouluna ja punaisten sekä valkoisten tukikohtana. Näsilinnaan osui yli 4000 erillistä ammusta ja rakennuksen 400 ikkunaruudusta vain 13 säilyi ehjänä. Yli 500 museoesinettä oli vahingoittunut tai varastettu. Kirveillä oli rikottu ovia ja ikkunapieliä. Länsipäädyn pääsisäänkäynnin yläpuolella ollut metallikaide tuhoutui ja länsisivun keskimmäisen huoneen seinässä oli ammusten repimiä aukkoja. Huoneen kaakeliuuni tuhoutui.

Sisällisodan 1918 tuhoja julkisivuissa. Pääsisäänkäynnin yläpuolella ollut terassikaide tuhoutui.

Vuoden 1918 sisällissodan tuhoja sisätiloissa

Museo sai avustusta korjaustöihin ja toiminta käynnistyi jälleen v. 1920. Vuonna 1922 alakerran näyttelyhuoneet otettiin alakansakoulun luokkahuoneiksi. Museon kokoelmat karttuivat, ja erityisesti se keskittyi ryijyjen hankintaan. Vuonna 1932 järjestettiin 160 vanhan ryijyn näyttely. 1930-luvun jälkipuolisko oli taloudellisesti hyvää aikaa, mikä päättyi talvisodan alkamiseen v. 1939. Arvokkaimmat museoesineet pakattiin ja vietiin turvaan. Sodan aikana rakennuksessa asuivat ilmatorjuntamiehet ja Porin radan siltavartijat. Ikkunaruutuja rikkoutui pommituksissa.

1950-luvulla museoseuran johtohahmoksi nousi Lauri Kuusanmäki ja varapuheenjohtajana toimi arkkitehti Harry W. Schreck, joka myöhemmin 1950-luvun alussa laati rakennuksen peruskorjaussuunnitelmat. Engberg hoiti museota aina vuoteen 1952 asti, jonka jälkeen tehtävää hoiti apulaismuseonhoitaja Riitta Hannula. Uudeksi museonhoitajaksi valittiin fil.maisteri Esko Sarasmo 1.6.1952.

Näsilinnan peruskorjaus 1950-luvulla merkitsi muutoksia alkuperäiseen interiööriin. Yläkerrasta poistettiin väliseiniä ja eteläpuolen käytävä sekä purettiin uuneja. Alakerrassa peitettiin vanhoja sisäkatto- ja seinärakenteita sekä länsipäädyn portaat purettiin. Näyttelypinta-ala kaksinkertaistui ja aineisto järjestettiin kronologisesti etenevään kiertoon. Yläaulan ovet suljettiin ja tilalle rakennettiin aseita varten vitriinejä. Kansanomaisen kulttuuri seurasi esihistoriaa. Savupiirtti rakennettiin jo v.1908 omalle kiertopaikalleen siirryttäessä pyynti- ja viljelyskulttuurista kansanomaiseen asumiseen ja elämiseen. Alakerrassa esiteltiin tyylikausia mm. uusrenessanssia, kustavilaisuutta, kirkollista elämää ja kaupunkihistoriaa. Tampereen kaupungin pienoismalli vuodelta 1890 valmistui v. 1959. Peruskorjauksen yhteydessä esineet saivat varastotiloja kolmannessa kerroksessa.

Tampereen kaupunginhallitus asetti toimikunnan miettimään museotoimen kehittämistä 20.9.1965. Hämeen museon kokoelmat siirrettiin kaupungin omistukseen 2.12.1969 ja Hämeen museosta tuli osa kunnallista museotoimintaa. Museoseurasta tuli museotyön tukijärjestö.

Savupirtti

1970-luvulla museotoiminta laajeni ja kaupunkihistorian esittely siirrettiin Hatanpään kartanoon, jonne siirtyi myös kaupungin pienoismalli. Kaupungin 200-vuotisjuhliin peruskorjattiin v. 1979 Hämeen museon alakerta, jonne luotiin vanhimpien tyylikausien interiöörit. 1980-luvulla peruskorjaus laajennettiin Näsilinnan yläkertaan.

Hämeen museo avusti myös Amurin työläismuseokorttelin interiöörien sisustamisessa. 1970-luvulla päätettiin, ettei Hämeen museon omaa kokoelmaa enää kartuteta.

Vuonna 1991 huipentui Hämeen museon toiminta suureen Ryijy-näyttelyyn, jossa yleisölle esiteltiin Suomen toiseksi suurin ryijykokoelma. Näyttelyn jälkeen käynnistettiin taas peruskorjaustyö, jossa pyrittiin purkamaan 1950-luvulla tehtyt alkuperäistä ilmettä tuhonneet muutokset mm. avaamalla suljettuja ikkunoita ja ovia ja purkamalla aulasta Kuoreveden kirkon urut. Vestibyyliin johtavat ovet avattiin yläkerrassa ja länsipäähän tehty käytävä suljettiin ja samalla suljettiin yksi alkuperäinen ovi. Alakertaan rakennettiin toinen wc. Uusien toimintamuotojen kuten teemapäivien, neuvontatilaisuuksien ja vuotuisjuhliin liittyvien perinnetapahtumien myötä museon kävijämäärä nousi.

Vuonna 1998 avattiin Museokeskus Vapriikki Tampellan alueelle ja osa Hämeen museon arkeologian ja kansankulttuurin kokoelmista siirtyi sinne. Hämeen museo suljettiin yleisöltä ja Näsilinnasta tehtiin museotoimen varastotila. Tasan sata vuotta oli kulunut Peter Nottbeckin käynnistämästä mahtavasta palatsihankkeesta.

Hämeen museo on tärkeä osa Tampereen ja Pirkanmaan museohistoriaa ja siksi museon kokoelman ydintä vuodelta 1908 pidetään tärkeänä. Konginkankaalta siirretty savupirtti on ollut paikallaan alusta pitäen Näsilinnan itäpäädyn toisessa kerroksessa.

Nyt sata vuotta Hämeen museon avaamisesta on Tampereen kaupunki käynnistämässä jälleen museon restaurointityön Näsilinnassa. Nyt tavoitteeksi asetetaan sekä Nottbeckin perheen elämän ja historian että Hämeen museon tärkeimpien kokoelman esittely.

Värisävyanalyysit

Näsilinnan pääaulan eli vestibyylin värisävyt tutkittiin ennen 1990-luvun peruskorjausta (rakennuskonservaattori Minna Miettinen). Värikerrostumia tutkimuksessa on löydetty ovista, ikkunoista ja seinistä parhaimmillaan 6 kappaletta. Stukkokoristeiden taustaseinät on maalattu alunperin heleän vaaleanvihreällä sävyllä ja stukkokoristeet hieman taustasta poikkeavalla vihreällä sävyllä. Stukkokoristeiden kultaukset on luultavasti lisätty myöhemmin, ehkä 1950-luvun peruskorjauksen yhteydessä. Stukkokoristeet ovat jääneet ympäröiviä pintoja matalammalle useiden seinien tasoitusten, rappausten ja maalikerrosten vuoksi. Vestibyylin joissakin listoissa on käytetty tehosteväreinä voimakkaan keltaista sävyä.

Ovien sävy on ollut Miettisen tutkimuksen mukaan vaalean beigesävyisiä. Peiliosat listoineen on otettu esiin tummemmilla ruskean sävyillä. Katto on alunperin ollut siniharmaa.

Vestibyylin taustasalien väritutkimukset tehtiin elokuussa 2008 (maalarimestari Olavi Kuusisto). Myös salien värikerrostumia löytyi parhaimmillaan 5-6 kappaletta. Alakerran pääsalin stukkokoristeiden värityksessä oli käytetty vestibyylin tapaan vaalean vihreitä sävyjä. Ruokasalin esiinotoista paljastui, että salissa on ollut alaosassa puupanelointi korkeuteen 1930 mm, yläosa oli maalattu terrakotan punaisella sävyllä ja katon rajassa oli puulistalla erotettu lasierattu 250 mm leveä raita. Panelointi näkyy Wreden alkuperäisissä piirustuksissa ovikorkeutta matalampana.

Ikkunat ja ovet ovat olleet ootrattuja ruokasalissa ja herrojen huoneessa. Ikkunat ovat massiivitammea pääsalin taustahuoneessa, jossa on erkkeri. Vanhoista valokuvista voidaan päätellä, että osassa saleista on alunperin ollut tapetit. Yksi alkuperäinen tapettilöydös tehtiin ruokasalin taustatilasta.

Alakerran salien lattiat ovat alunperin olleet tammiparkettia, jalkalistat ovat olleet tammiootrattuja/kammattuja. Löydöksistä voidaan olettaa, että yläkerran lattiat ovat olleet tammiootrattuja/kammattuja ja mahdollisesti kuviomaalattuja, sillä porrashuoneisiin johtavien ovien kynnykset ovat olleet ootrattuja.

Julkisivujen alustava väritutkimus elokuussa 2008 osoitti, että julkisivut olisivat olleet kauttaaltaan yksiväriset, vaalean keltaiset. Listoituksissa ja ikkunakentissä on saattanut olla harmaampi sävy. Balusterikaiteet ovat olleet valkoiset. Ikkunat ovat olleet ulkopinnoiltaan tammiootrattut, pääovi on massiivitammea.

Alkuperäinen tapettilöydös ruokasalin taustatilasta

Uudempiä tapettikerrostumia

Näsilinnan rakennushistoriallinen arvoanalyysi

Arvorakennusrestauroinnin yksi peruslähtökohdista on säilyttää rakennuksen alkuperäinen aitous ja samalla toteuttaa toiminnan modernit tavoitteet. Restauroinnin takana olevia voimia voidaan kuvailla verbeillä pyrkiä, kaivata, muistaa ja huolehtia.

Restaurointiin liittyy vaalimisen ja muistamisen välinen arvokytke. Restauroinnissa huolehditaan rakennuksesta, joka välittää tulevaisuudessa kollektiivista kertovuutta ja perinnettä jälkipolville. Restauroidussa rakennuksessa on aikadimensio mukana tiivistyneenä muistina ja laajentuvana elävänä perinteenä. Vaalimiseen ja muistamiseen liittyvä tahto antaa restauroinnille sen oikeutuksen.

Myyttinen kytkentä ja kaipaus

Rakennusrestauroinnin toinen peruslähtökohdista on myyttisen kytkennän huomioonottaminen. Myytti kertoo jotakin asioiden ja ilmiöiden alkuperästä ja myyttinen maailma on kaipuuta jostakin paremmasta. Historia ja luonto tarjoavat myyttisyyttä. Historia, muisti ja muistaminen ovat taas kaipauksen osatekijöitä. Ilman kaipausta emme ole mitään.

Restauroidussa rakennuksessa on yhtä aikaa läsnä mennyt aika ja nykyinen aika, myyttisen ja syklisen ajan peruslähtökohta. Restauroitu ympäristö luo mielikuvan siitä, mitä joskus on ollut ja se opettaa meitä näkemään itsemme osana suurta kokonaisuutta ja sykleinä toistuvaa historiaa.

Näsilinnan arvoanalyysin lähtökohtana ovat professori Tore Tallqvistin määrittelemät rakennusrestauroinnin esteettiset strategiat. Ne määrittelevät Näsilinnan "oman tahdon", jotka ohjaavat restaurointiperiaatteiden arvovalintoja.

Restauroinnin esteettiset strategiat:

1. Toimivuus ja aitous
2. Juurevuus ja maisema
3. Perinne ja tyyli
4. Rakenne ja tunnelma

Historialliset arvot, toimivuus ja aitous

Milavida rakennettiin Finlaysonin tehdasalueelle tehtaan johtajien, Nottbeckin patruunoiden, asuinpalatsiksi. Sen tarkoitus oli toimia yksityiskodin lisäksi myös tehtaan johtajan edustuskotina. Palatsi sijoitettiin tehdasalueen reunalle keskelle puistomaista kukkulaa, josta oli hyvät näkymät yli kaupungin kahteen suuntaan. Milavidan ohella samaan kolmiomuodostelmaan sijoittuivat myös tehtaan isännöitsijän Pikkupalatsi ja Aleksanterin palatsi tehtaan puistossa. Palatsien välittömässä läheisyydessä oli myös kaupungin pohjois-eteläsuunnassa halkaiseva Itäinen puistoesplanaadi eli Hämeenpuisto.

Milavida edustaa 1800-luvun lopun varakkaan kansanosan asumismuotoa, johon vaikutteita haettiin Euroopasta ja idästä, Pietarista. Palatsialueelle ei ollut pääsyä tavallisilla kaupunkilaisilla. Palatseissa elettiin ulkopuolisilta suljettua elämää.

Toiminnallisesti palatsin pääkerros oli "puolijulkinen" edustuskoti, yläkerta perheen yksityiskoti. Palvelijoiden tilat oli selkeästi erotettu isäntäväen huonetiloista

Hämeen museon aikana rakennuksen sisätiloja muutettiin toimimaan yleisön kulkureittien ja historiallisten kokonaisuuksien loogisena kokonaisuutena. Silti alkuperäinen Nottbeckin yksityispalatsin henki on säilynyt tilajaon ja arvokkaiden kasetti- ja stukkokoristeiden pysyessä pääasiassa ennallaan. Alkuperäiset värisävyt ovat peittyneet uusien pintakäsittelykerrosten alle.

Rakennusrestauroinnin perusteena olevat toimivuuden ja aitouden periaatteet toteutuvat Milavidan historiallisissa arvoissa, vaikka rakennuksen alkuperäinen käyttötarkoitus muuttui pian rakennuksen valmistumisen jälkeen. Uusi käyttötarkoitus ei ole turmellut alkuperäisiä arvoja peruuttamattomasti.

Maisemalliset arvot ja juurevuus

Milavida rakennettiin korkealle ja näkyvälle kukkulalle barokin periaatteiden mukaisesti. Nottbeckien aikaan (1898-1909) palatsia ympäröivät vanhan johtajan asuinrakennuksena toimineen polttimorakennuksen kukkaistutukset, kasvihuoneet ja puutarhat, joiden mallit ja istutukset oli haettu Euroopasta.

Mustalahden kallion kukkulalla sijainnut puistoalue suunniteltiin vasta palatsin siirryttyä kaupungin omistukseen. Puisto valmistui vuonna 1909 ja suuri suihkukaivo Näsikallion juureen v. 1913 kauppaneuvos Nikolai Tirkkosen lahjoittamana. Suihkukaivon vesiputoukset symbolisoivat Tammerkoskea.

Rakennusrestauroinnin perusteena olevat juurevuuden ja maiseman periaatteet toteutuvat hyvin Milavidan maisemallisissa arvoissa. Rakennus on fyysisesti sekä historiallisesti tiukasti sidoksissa omaan paikkaansa Näsikallion puiston kukkulaan, Finlaysonin alueen reunaan. Se muodostaa alueen leimallisen "Genius Locin", paikan hengen.

Arkkitehtoniset arvot, perinne ja tyyli

Milavida edustaa uusbarokin esimerkillistä ja harvinaista tyyppirakennusta Suomessa, jossa uusbarokki esiintyi lähinnä sisustustyylinä. Uusbarokki esiintyi tyyllillisesti Euroopassa uusrenessanssin jälkeen 1880-1890 -luvulla. Rakennuksen ulkoisessa hahmossa on eurooppalaisten esimerkkien mukaiset barokin ulkoiset tunnusmerkit; ikkunoiden aaltomaiset kehyslistat ja ovaalinmuotoiset ikkunat. Ikkunoihin on liitetty stukkokoristeina kukkaornamentteja ja omistajasuvun monogrammi.

Sisustuksissa haettiin yleistä tyylivaikutelmaa ja uusbarokin keveys näkyy pääaulan ja pääsalin stukkokoristeissa. Aulan seinien alaosiin on maalattu kivijäljitelmäpaneelit italialaisella stukkotekniikalla. Pääsalin värisävyt ovat olleet heleänvihreän sävyjä, jolla viitataan koristeiden mukaisesti kasvimaailmaan.

Milavida poikkeaa Tampereen kaupungin keskustan muiden saman aikakauden palatsien tyyleistä. Ruuskasen talo (1891), raatihuone (1890), Finlaysonin pääpalatsi (1895) ja Pikkupalatsi (1897) edustavat pääasiassa uusrenessanssia. Vuonna 1885 rakennetussa Hatanpään kartanossa (arkkitehti Sebastian Gripenberg) on uusrenessanssin ohella joitakin uusbarokin piirteitä.

Rakennusrestauroinnin perusteena olevat perinteet ja tyylin periaatteet toteutuvat hyvin Milavidan arkkitehtonisissa ja rakennushistoriallisissa arvoissa. Rakennuksessa on havaittavissa loogisena jatkumona aikakauden eurooppalainen arkkitehtuurityyli ja suomalaisittain sovellettuna ja lievennettyinä pohjoisiin olosuhteisiin.

Rakenteelliset arvot ja tunnelma

Milavida on rakennettu massiivitiilirakenteisena aikansa rakentamistavan mukaisesti ja rapattu kalkkilaastilla sileäksi. Kaikki sotien aikana tulleet vauriot on paikattu ympäröivän pinnan tapaan ja alkuperäisin materiaalein. Massiivinen rakenne kivipilareineen, balusterikaiteineen ja stukko- ja kipsikoristeineen kertoo oman aikansa rakentamistavoista. Väli- ja alapohjat ovat puurakenteisia palkkirakenteita tai holvattuja tiilirakenteita. Salien katot on tikkurapattu ja tasoitettu kalkkilaastilla tai ne ovat puurakenteisia koristeellisia kasettikattoja. Rakenteiden alkuperäisyys on suuri osa rakennuksen tunnelmaa ja niiden säilyminen on oleellista.

Rakennusrestauroinnin perusteena olevat rakenteen ja tunnelman periaatteet toteutuvat hyvin Milavidan rakenteellisissa arvoissa. Tehdyt rakenteelliset muutokset on toteutettu kevyillä rakenteilla siten, että ne on helposti palautettavissa alkuperäiseen asuunsa.

Toiminnalliset tavoitteet ja arvokas interiööri

Milavidassa yhdistyy kaksi käyttötarkoitusta: asuinkäyttö 1800-luvun lopulla rakennuksen valmistuttua ja museokäyttö vuodesta 1908 alkaen.

Asuinkäyttö

Nottbeckien kotina ja 1800-luvun lopun sisustustyyli-interiörinä Milavida on ainutlaatuinen ja rekonstruoinnin arvoinen sen tiedon pohjalta, mitä on saatavilla. Aikakauden elämisen ja arjen kuvaaminen rakennuksen saleissa on haastavaa tarkan tiedon puuttuessa, mutta olettavasti vaivan arvoinen.

Museokäyttö

Vuodesta 1908 alkaen rakennus on toiminut Hämeen museona. Se oli ensimmäinen hämäläinen maakuntamuseo ja siksi merkittävä kokoelmiensa puolesta. Museotoiminta on jatkunut aina 1990-luvun lopulle asti eli lähes vuosisadan. Hämeen museo on Tampereen kaupungin museotoimen esi-äiti, josta nykyinen laaja kunnallinen museotoiminta on ammentanut esineistöä. Uusien museoiden myötä Hämeen museon oma esineistö ei enää päässyt karttumaan.

Näsilinna peruskorjataan ja restauroidaan museokäyttöön, joka asettaa korkeat tavoitteet rakennuksen teknisille järjestelmille, materiaalikäytölle ja museoesineistön sijoittamiselle vanhaan arvorakennusinteriööriin. Tavoitteena on luoda vierailijoille elävä ja virikkeellinen yhteinen olohuone, jonka restauroidut yksityiskohdat ovat osa museon kollektiivista kertovuutta.

Toiminnallisuuteen liittyvät tekniset järjestelmät on restauroinnin yhteydessä uusittava, mikä asettaa suunnittelulle suurimmat haasteet. Tekniset järjestelmät tulee sopeuttaa ympäristöön siten, etteivät ympäristön ja tilojen aitouteen liittyvät periaatteet kärsi.

Tampereella 15.9.2008
Seija Hirvikallio
arkkitehti SAFA

Lähteet

Kirjallisuus

Dahl, Kaj & Gardberg, C.J., Suomen kartanot. Keuruu 2005.

Helenius, Kyllikki, Tarinoita Tampereelta II. 1993. Tampere-seuran julkaisuja.

Helenius, Kyllikki, William Nottbeck ja Finlayson. Tampere 2004.

Hirsjärvi, Kyllikki, Ylhäistä elämää Tampereella. Muistitietoja Nottbeckin perheestä. Tampere tutkimuksia ja kuvauksia IV. 1950.

Hirvikallio, Seija, Pikkupalatsi – unesta herätetty. Tampere 2006.

Hämeen museo 1908-1968.

Masunni. Kirjoituksia Tampereelta ja Pirkanmaalta 2. Tampereen Museot 98. Tampereen museoiden julkaisuja 47.

Nokela, Leena, Antiikkia minun makuuni. Keuruu 1997.

Pevsner, Nikolaus, Euroopan arkkitehtuurin historia. Helsinki 1963.

Tallqvist, Tore & Schulman, Sari, Elävä kirkkorakennus. Aika ja ajankohtaisuus restauroinnissa. Tampere 1999.

Tampereen kantakaupungin rakennuskulttuuri 1998. Tampereen kaupungin ympäristötoimi kaavoitusyksikkö julkaisuja 2/98. Tampere 1998.

Ålander, Kyösti, Rakennustaide renessanssista funktionalismiin. Porvoo- Helsinki 1954.

Painamattomat lähteet

Vaahtera, Leena, Näsilinnan/Hämeen museon historia. Tampereen museot. 1992?

Arkistot

Hämeen museon arkisto (1950-luvun piirustukset, alkuperäinen Wreden pilaripiirustus)

Tampereen kaupunginarkisto (alkuperäiset piirustukset)

Tampereen kaupungin museotoimi/ Vapriikin kuva-arkisto (mustavalkoiset kuvat)

Tampereen kaupungin Tilakeskuksen arkisto

Näsilinnan värinanalyysit

Minna Miettinen: Hämeen museon porrashallin väritutkimus (1992)

Olavi Kuusisto: Näsilinnan väritutkimus (näyttelytilat, 2008)

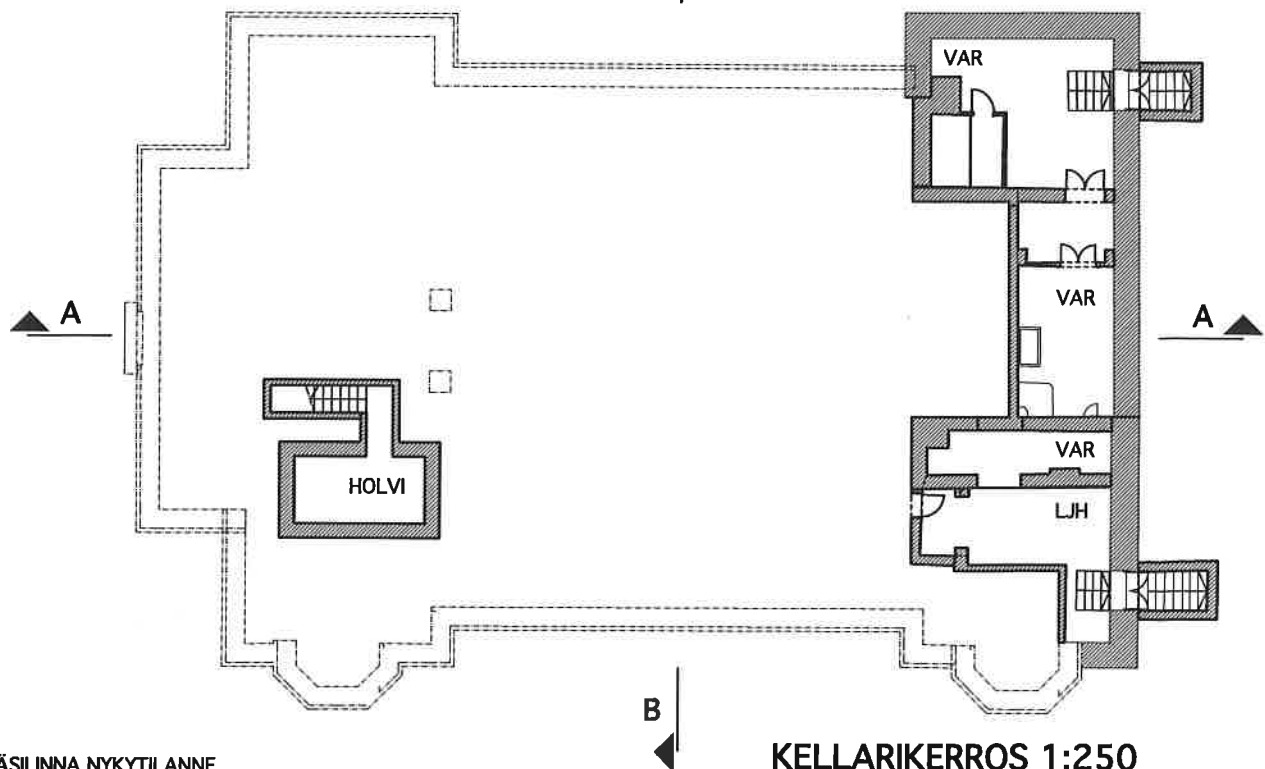
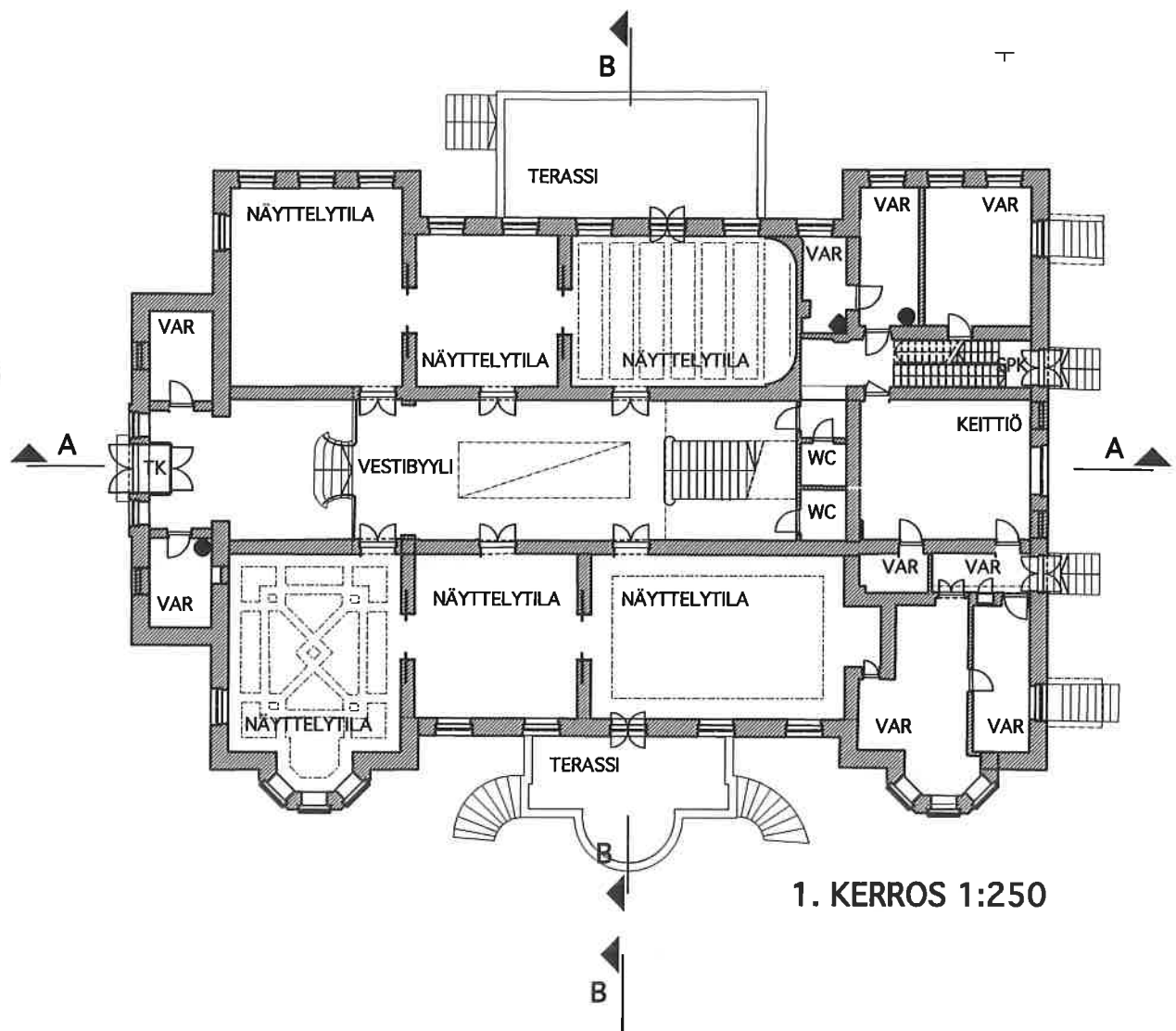
Nykytilannevalokuvat

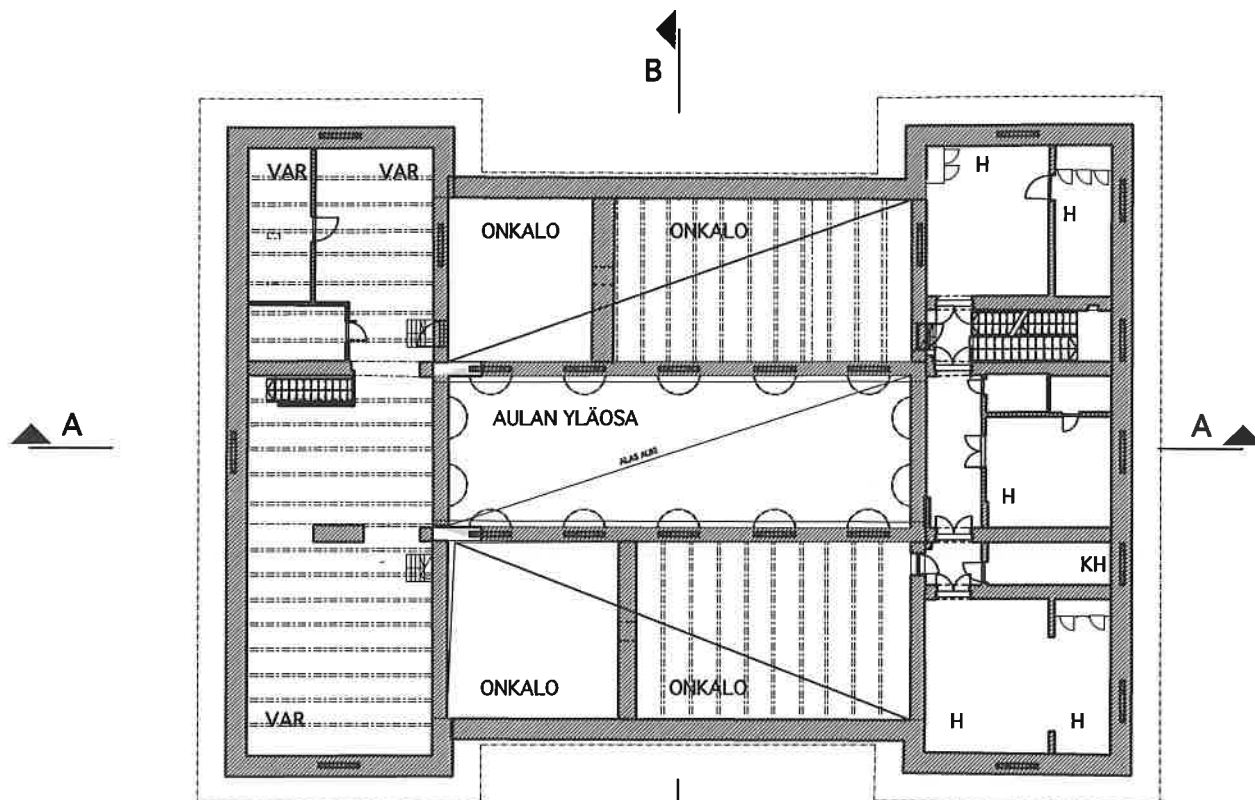
Eeva-Riitta Siren (sivu 14 ja sivu 17 oikea alakuva)

Esa Niva (17 vasen alakuva)

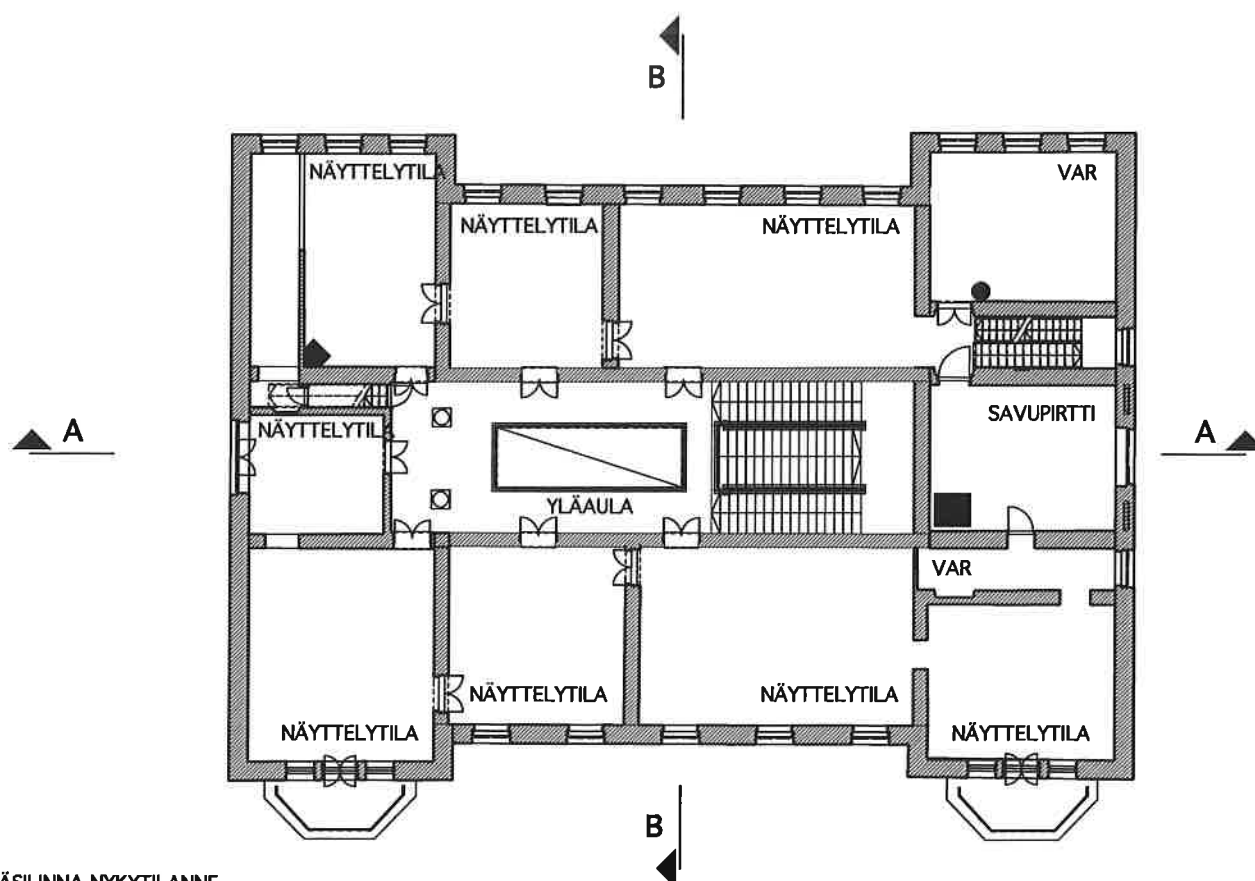
Seija Hirvikallio (kansi, sivu 18, sivu 26 tapettikuvat)

Liite
POHJAPIIRUSTUKSET
Nykytilanne

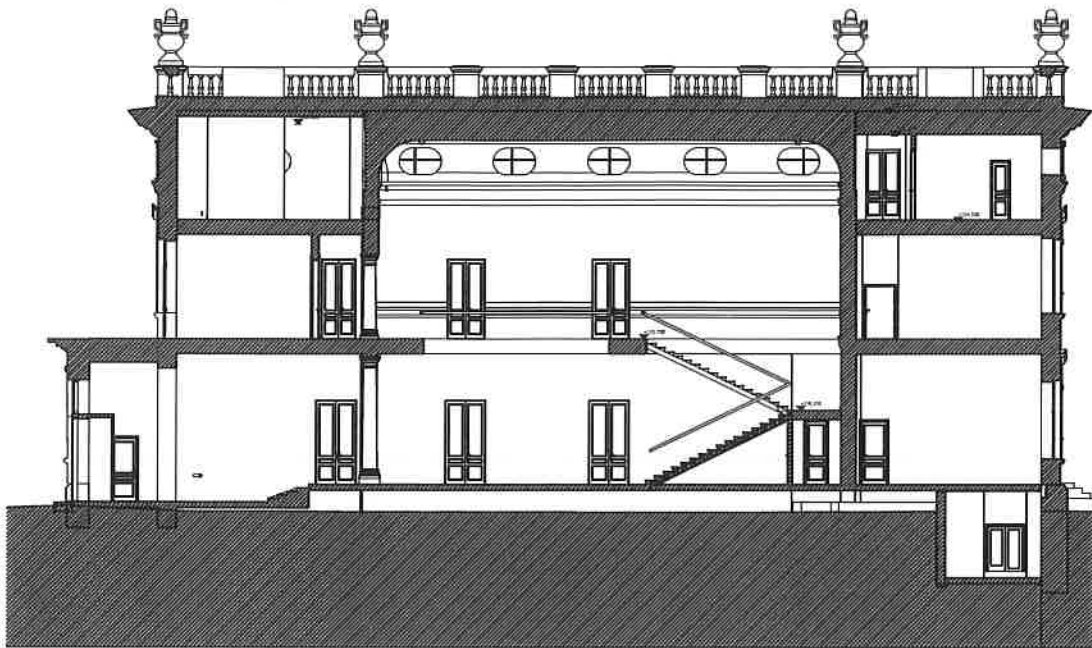

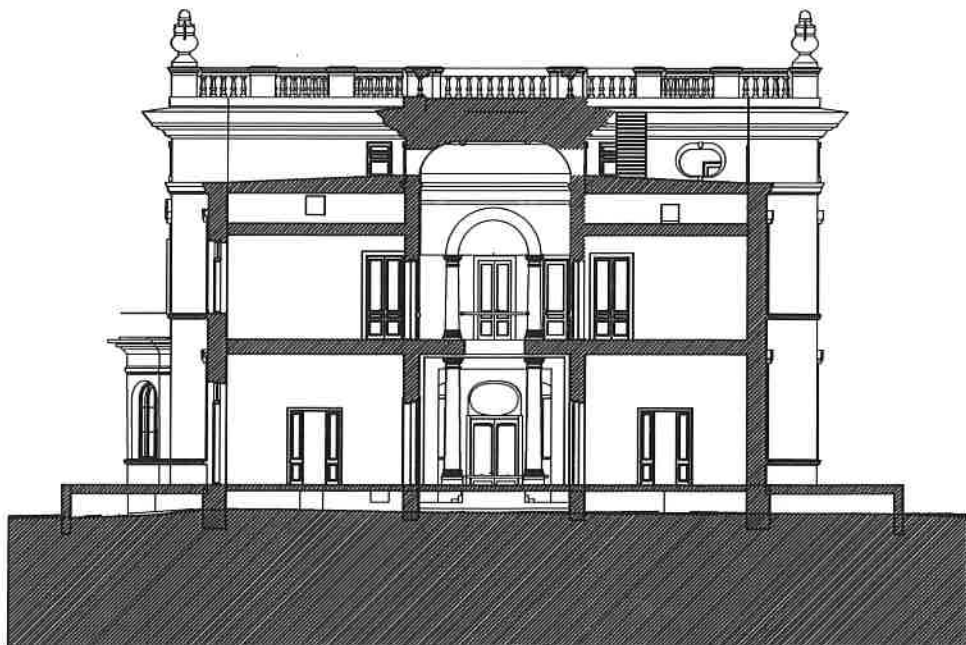
3. KERROS 1:250

2. KERROS 1:250

LEIKKAUS A-A 1:250

LEIKKAUS B-B 1:250